

Matematikos studijos Vilniaus universiteto matematikos-gamtos fakultete 1940–1944 metais

Henrikas JASIŪNAS, Vitolda VERIKAITĖ (VU)
el. paštas: henrikas.jasiunas@mif.vu.lt, vita.verikaite@mif.vu.lt

Reziumė. Vilniaus lenkiškojo Stepono Batoro universiteto pertvarkymas į lietuviškąjį Vilniaus universitetą 1940 m. ir Matematikos-gamtos fakulteto veikla 1940–1944 m.

Raktiniai žodžiai: lietuviškasis Vilniaus universitetas, matematikos-gamtos fakultetas, 1940–1944 metai.

1920 m. spalio mėn. 7 d. Suvalkuose baigėsi su lenkais derybos dėl Vilniaus krašto. Pasirašytoji sutartis turėjo įsigaliooti po 3 dienų. Praėjus dviem dienom sutartis buvo sulaužyta – Vilniaus kraštą ir Vilnių okupavo gen. L. Želigovskio kariniai daliniai [1]. Lenkų okupacija tęsėsi iki II-ojo pasaulinio karo pradžios – 1939 metų rugsėjo. 1939 m. rugsėjo 17 d. rusai užpuolė Lenkiją, o rugsėjo 19 d. užėmė Vilnių. Remiantis 1939 m. spalio mėn. 10 d. Tarybų Sąjungos ir Lietuvos sutartimi Vilnius ir dalis Vilniaus krašto buvo grąžinta Lietuvai. Grąžintoji teritorija buvo žymiai mažesnė už pripažintąją Lietuvai 1920 m. liepos 12 d. sutartimi su Rusija.

1939 m. spalio 28 d. į Vilnių įžengė Lietuvos kariniai daliniai [2].

Įjungus Vilnių ir grąžintąją krašto dalį į Lietuvos sudėtį, nustojo veikę Lenkijos įstatymai. Buvusios valstybės įstaigos perėjo Lietuvos valstybės žinion, tarp jų ir Vilniaus Stepono Batoro universitetas.

1939 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Seimas priėmė universitetų įstatymą, kurį čia pateikiame.

UNIVERSITETŲ ĮSTATYMAS

(Vyr. žinių Nr. 683)

1

Lietuvos valstybėje yra šie universitetai:

1) 1918 m. gruodžio 5 dienos įstatymu atgaivintasis Vilniaus Universitetas Vilniuje
ir

2) Vytauto Didžiojo Universitetas Kaune.

2

Vilniaus Universitetas, kiek tatai šio įstatymo nėra kitaip nustatyta, tvarkomas Vytauto Didžiojo Universiteto statutu.

3

Vilniaus Universiteto fakultetų bei jų skyrių veikimo pradžią ir Vytauto Didžiojo Universiteto atitinkamų fakultetų veikimo sustabdymą nustato Ministrų Taryba.

Vytauto Didžiojo Universiteto atitinkamo fakulteto veikimą sustabdžius, to fakulteto mokslo personalas perkeliamas į atitinkamą Vilniaus Universitete fakultetą.

Vytauto Didžiojo Universiteto atitinkamo fakulteto veikimo nesustabdžius, Vilniaus Universiteto atitinkamo fakulteto branduoliui sudaryti to universiteto senato pasiūlymu skiriami trys vyresniojo mokslo personalo nariai; šis branduolys sudaro atidaromojo fakulteto tarybą.

4

Universitete, kuriame veikia ne daugiau kaip trys fakultetai, gali būti tik vienas prorektorius. Tokiu atveju universiteto sekretoriaus pareigas eina prorektorius, ir universiteto senatą sudaro rektorius, prorektorius, fakultetų dekanai ir fakultetų sekretoriai.

5

Ligi bus nustatyta tvarka išrinkti ir paskirti Vilniaus Universiteto rektorius ir prorektorius, Švietimo Ministras vieną Universiteto profesorių skiria Vilniaus Universiteto valdytoju, kuris valdo universitetą rektorius teisėmis.

6

Vilniaus Universitetas veikia nuo 1939 m. gruodžio 15 dienos.

7

Šis įstatymas veikia nuo paskelbtosios dienos.

Apžvelgsime Lietuvos Vyriausybės veiksmus laikantis šio įstatymo normų.

1939 m. spalio 12 d. Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Senatas pavedė fakultetams aptarti Kauno ir Vilniaus universitetų veiklos suderinamumą, kai kurių VDU fakultetų kėlimą į Vilniaus universitetą ir jų veiklos sustabdymą VDU [3].

Įstatyme numatyta Vilniaus lietuviškojo universiteto veiklos pradžia laikyti 1939.XII.15. Laikinuoju Vilniaus universiteto valdytoju su rektorius teisėmis 1939.XII.15 buvo paskirtas VDU Matematikos-gamtos fakulteto profesorius Ignas Končius [4]. Prof. I. Končius savo administracinę veiklą pradėjo 1939.XII.20 įsakymu Nr. 1, paskirdamas laikinąją Universiteto ūkio tarybą [5], kurios galutinė sudėtis buvo tokia: prof. I. Končius, prof. J. Šimoliūnas, doc. P. Augustaitis ir prof. P. Šalčius. 1940 m. sausio 3 d. įsakymu buvo paskirti 6 Universiteto administracijos darbuotojai.

Ministrų Taryba, remdamasi Universitetų įstatymu, nutarė nuo 1939.XII.15. Vilniaus universitete atidaryti Humanitarinių ir Teisių mokslų fakultetus, sustabdant jų veiklą VDU [6]. Fakultetai Vilniuje pradėjo veikti 1940.I.1. Šis įvykis buvo patvirtintas Respublikos Prezidento 1940.I.20 aktu [7].

Vilniaus universiteto Senatas pradėjo veikti 1940 m. sausio 4 d. Senatą sudarė prof. I. Končius, Humanitarinių mokslų ir Teisės mokslų fakultetų dekanai ir fakultetų sekretoriai [8].

Vilniaus universiteto Rektorius ir prorektorius rinkimai įvyko 1940.I.15. Rektoriumi buvo išrinktas prof. Mykolas Biržiška, prorektoriumi – prof. Petras Šalčius. Rinkimų rezultatai patvirtinti Respublikos Prezidento 1940.I.20 aktu.

1940.I.23 laikinasis valdytojas prof. I. Končius savo įgaliojimus įteikė Universiteto rektoriui prof. M. Biržiškai [9].

Mokslas Vilniaus universitete turėjo prasidėti 1940.I.15. Dėl įvairių priežasčių studentų registracija vyko labai lėtai. Dauguma studentų buvo VDU studentai ir studijavę Stepono Batoro universitete ir kt. Pavasario semestre studentų skaičius Universitete siekė 1000. Studentų skaičius galėjo būti didesnis, bet lietuviškasis universitetas Vilniuje lenkų buvo sutiktas su organizuotu boikotu. Apskritai Universiteto darbo

pradžią buvo labai sunki. Dauguma dėstytojų turėjo važinėti iš Kauno. Nemaža dalis studentų Kaune turėjo tarnybas. Vilniuje sąlygos buvo labai sunkios: trūko butų, kuro ir maisto. Nežiūrint lenkų boikoto, dalis Stepono Batoro universiteto profesorių sutiko dirbti lietuviškajame universitete. Darbovietėse liko Universitetą aptarnaujantysis personalas [1].

Ministrų Taryba 1940 m. kovo 14 d. nutarė 1940 m. vasarą perkelti iš VDU į Vilniaus universitetą Matematikos-gamtos fakultetą. Taip pat buvo nutarta vėliau perkelti iš Dotnuvos žemės ūkio akademijos miškininkus.

1940 m. birželio 15 d. prasidėjo rusų okupacija. Lietuva pajuto raudonojo okupanto rėžimą. Taigi, Matematikos-gamtos fakultetas (MGF) kėlėsi iš Kauno ir kūrėsi Vilniuje siaučiant visokeriopam terorui: buvo griauamas Lietuvos ūkis, niekinama lietuviškoji kultūra. Kiekvienas doras Lietuvos pilietis pasijuto baisaus išbandymo akivaizdoje. Visa, kas surašyta Nepriklausomybės metais sąžiningu darbu, buvo niekinama ir naikinama. Teroristai suiminėjo žymius Lietuvos patriotus, Valstybės veikėjus bei kariškius. Vien tik liepos mėnesį buvo įkalinta, išstremta ir nužudyta virš 2000 asmenų. Ypatingai skaudžiai terorą pergyveno jaunimas bei studentai, kurie jau buvo sukūrę savo būtį ir gyvenimo įvaizdį savo tėvynėje.

1940/41 mokslo metus Vilniaus universitetas pradeda tokios sudėties: I. Humanitarinių mokslų, II. Teisės mokslų, III. Ekonomikos mokslų ir IV. Matematikos-gamtos fakultetai.

Matematikos-gamtos fakultete buvo:

1. Matematikos skyrius, 2. Fizikos skyrius, 3. Chemijos skyrius, 4. Biologijos skyrius, kurių sudarė botanikos, zoologijos, geologijos ir geografijos specialybės, 5. Farmacijos skyrius ir 6. Medicinos skyrius.

Matematikos-gamtos fakultetą sudariusios įstaigos:

1. MGF dekanatas – dekanas prof. dr. Juozas Matulis
2. Fizikos katedra – vedėjas prof. dr. Povilas Brazdžiūnas
3. Neorganinės chemijos katedra – vedėjas prof. dr. Kazys Daukšas
4. Organinės chemijos katedra – vedėjas doc. dr. Alfonsas Zubrys
5. Techninės chemijos katedra – vedėjas prof. dr. Vaclovas Ivanauskas
6. Fizinės chemijos katedra – vedėjas prof. dr. Juozas Matulis
7. Laboratorijos sandėlis – vedėjas Antanas Kalnius
8. Geometrijos katedra – vedėjas prof. Zigmas Žemaitis
9. Matematinės analizės katedra ir Matematikos seminaras – vedėjas prof. Viktoras Biržiška
10. Astronomijos katedra ir observatorija – vedėjas prof. Bernardas Kodatis
11. Geofizikos ir meteorologijos katedra – vedėjas prof. Kazys Sleževičius
12. Geografijos katedra – vedėjas prof. dr. Kazys Beliukas
13. Mineralogijos ir kristalografijos kabinetas – vedėjas prof. dr. Mykolas Kaveckis
14. Geologijos ir paleontologijos institutas ir muziejus – vedėjas prof. dr. Juozas Dalinkevičius
15. Zoologijos kabinetas – vedėjas prof. dr. Tadas Ivanauskas
16. Augalų anatomijos ir fiziologijos kabinetas – vedėjas prof. dr. Jonas Dagys
17. Lyginamosios anatomijos kabinetas – vedėjas prof. dr. Steponas Jankauskas
18. Entomologijos kabinetas – vedėjas Alfonsas Palionis

- 19. Biologijos kabinetas – vedėjas prof. dr. Pranas Baltrus Šivickis
- 20. Augalų sistematikos kabinetas – vedėjas prof. dr. Antanas Minkevičius
- 21. Žmogaus anatomijos institutas – vedėjas dr. Antanas Starkus
- 22. Bendrosios ir analizinės chemijos laboratorija – vedėjas prof. dr. Valteris Cipseris
- 23. Kauno Botanikos sodas – vedėjas doc. Kazys Grybauskas

1940/41 m.m. buvo pirmieji Lietuvos universitetų sovietinimo metai. VDU buvo uždarytas Teologijos-filosofijos fakultetas, iš darbo buvo atleista visa profesūra. Vilniaus universitete taip pat siautėjo raudonieji kultūrtregeriai. Buvo persekiojami patriotai-visuomenininkai. Reiškėsi partiniai ir kairiųjų pažiūrų žmonės. Buvo paleistos visos studentų organizacijos. Kūrėsi komjaunimo ir partinių organizacijų lizdai. Okupacijos procese pastebimai reiškėsi žydiškasis elementas, dominavęs Lietuvos pogrindžio komunistinėse organizacijose, dažniausiai veikusiose miestuose.

1940/41 m.m., Lietuvai ir kartu Vilniaus universitetui baigėsi tragiškais įvykiais: Lietuvos žmonių trėmimu į Sibirą ir rusų-vokiečių karo pradžia.

Vilniaus universiteto 1940/41 m.m. rudens semestro klausytojų pasiskirstymas pagal tautybę: lietuvių – 1161, žydų – 680, lenkų – 340, rusų – 59, gudų – 21, kitų – 13, iš viso 2274 [10].

Norinčiųjų studijuoti universitete skaičius siekė virš 3000, nes Stepono Batoro universiteto laikais nebuvo leidžiama ne tik lietuviams, bet ir kitų tautinių mažumų atstovams studijuoti. Fakultetai įtikinėjo Rektorių, kad daugiau kaip 700–800 studentų

	K U R S A I																K U R S E																V I S O									
	I				II				III				IV				Stud.	Laisv. klaus.	Viso	IS VISO	Stud.	Laisv. klaus.	Viso	IS VISO	Stud.	Laisv. klaus.	Viso	IS VISO														
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.													M.	V.	M.	V.										
I. H. M. F.																																										
1. Filolog. sk.	153	68	11	9	164	77	241	73	18	8	2	81	20	101	47	18	4	1	51	19	70	31	17	1	32	17	49	304	124	24	12	328	133	27	13	1	1	29	14	468		
semestr. neįskait.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2. Istorijos sk.	19	19	1	—	20	10	39	9	4	1	—	10	4	14	5	2	—	—	5	2	7	3	1	1	4	2	6	326	134	25	13	351	147	30	26	3	1	39	27	71		
semestr. neįskait.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
3. Filosof. skyr.	18	14	4	1	22	15	37	7	4	—	4	7	8	15	11	1	—	1	11	2	13	3	1	—	3	1	4	39	24	3	1	42	29	39	26	4	6	43	26	72		
semestr. neįskait.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
V i s o	190	101	16	10	211	111	317	87	26	9	6	98	32	130	61	21	4	2	67	23	90	37	19	2	35	20	59	406	18	32	24	438	203	641								
II. Tai š M. Folk.	20	63	—	10	20	73	93	16	8	—	4	16	52	68	20	64	1	4	21	68	89	11	41	—	1	11	42	53	67	216	1	19	68	235	303							
III. Ekonomikos M. F.	69	12	1	5	70	12	198	24	37	2	6	26	43	69	25	26	1	7	28	35	61	11	33	—	4	11	37	48	129	221	4	22	133	243	376							
IV. Mot.-Gomf. Fak.																																										
1. Matematikos sk.	27	56	1	4	28	10	88	1	2	—	1	3	4	2	5	—	—	2	5	7	5	7	—	5	7	12	35	70	1	5	36	75	37	79	116							
diplomantų	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2. Fizikos sk.	13	32	—	—	13	32	45	1	2	—	—	1	2	3	2	3	—	—	2	3	5	—	2	—	2	2	16	30	—	—	16	30	18	41	59							
diplomantų	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
3. Chemijos sk.	56	73	—	—	56	73	129	40	41	—	—	40	41	81	19	24	—	—	19	24	43	2	30	—	21	31	51	136	168	—	—	136	168	141	186	327						
diplomantų	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
4. Biologijos sk.	68	40	1	1	69	41	110	17	10	—	—	17	10	27	10	2	—	—	10	2	12	11	5	—	11	5	16	106	57	1	1	107	58	141	186	327						
diplomantų	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
5. Medicinos sk.	74	100	—	—	74	100	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	100	—	—	74	100	174	—	—	—	—	—	179		
6. Farmacijos sk.	47	10	2	—	49	10	59	37	7	—	1	37	8	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	10	2	—	49	10	59	37	7	—	1	37	8	40	99
V i s o	283	311	4	5	289	316	605	91	62	—	2	91	64	155	33	34	—	—	33	34	67	37	40	—	3	40	81	446	451	4	7	472	48	934								
IS VISO	564	596	21	30	583	616	1213	220	173	11	18	231	191	422	141	147	6	13	147	160	307	96	137	2	4	98	143	241	1048	107	11	63	1111	1163	2274							

1 pav. Vilniaus Universiteto 1940 m. rudens semestro klausytojų statistika kursais.

priimti negalima. Priimti daugiau studentų reikalavo Švietimo komisariatas (ministerija). Pareiškimams peržiūrėti partijos komitetas prisiuntė 20 jaunuolių, kurių tarpe buvo vienas lenkas, vienas gudų šalininkas ir 18 žydų, kurie pareiškė, kad esą partijos siunčiami „komjaunuoliai“ pagalbon. Prasidėjo „pagalbininkų“ „darbas“: vieni stojantieji buvo „geri vyrai ir gražios panelės“, kiti gi antisemitai, fabrikantai, nacionalistai, buožės ir į juos panašūs.

Universitetas galėjo priimti 1500 studentų. Rektoriui pavyko atsikratyti „talkininkų“, tačiau teko priimti studentais virš 2200 asmenų. Didelius sunkumus teko patirti skirstant stipendijas ir mokesčių už mokslą.

Išrašas iš MGF 1940 m. (1940/41 m.m.) rudens semestro paskaitų tvarkaraščio [11]:

Pirmadienis

- 9–10 Diferencialinis ir integralinis skaič. e.o. prof. Z. Žemaitis. Mat. a. I s. mat. ir fiz.
- 11–12 Diferencialinis ir integralinis skaič., prat. e.o. prof. Z. Žemaitis. Mat. a. I s. mat. ir fiz.
- 11–13 Aukšt. matem. elementai. Privat. doc. O. Stanaitis. Chem. a. I s. chem. ir farmac.
- 12–14 Analizinė geometrija. Doc. P. Katilius. Mat. a. I s. mat. ir fiz.

Antradienis

- 9–11 Diferencialinės lygtys. Doc. P. Katilius. Mat. a. III ir V s. mat. ir fiz.
- 11–14 Eksperimentinė fizika, praktikos darbai. Doc. A. Žvironas. Fiz. lab. I s. mat. ir fiz.
- 11–13 Funkcijų teorija (elips. funkc.). e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 13–14 Funkcijų teorija (elips. Funkc.), prat. e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 18–19 Astronomijos įvadas. Doc. B. Kodatis. Fiz. a. I s. mat.
- 19–21 Astronomijos įvadas, prat. Doc. B. Kodatis. Astron. obs. I s. mat.

Trečiadienis

- 9–11 Eksperimentinė fizika. Doc. A. Žvironas. Fiz. a. I s. mat. fiz. ir chem.
- 9–11 Matematikos metodika. e.o. prof. Z. Žemaitis. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 11–12 Matematikos metodika, prat. e.o. prof. Z. Žemaitis. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 11–13 Analizinė geometrija. Doc. P. Katilius. Chem. a. I s. mat. ir fiz.
- 13–14 Analizinė geometrija, prat. Doc. P. Katilius. Chem. a. I s. mat. ir fiz.
- 12–13 Analizinė mechanika. e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 14–16 Dangaus mechanika, prat. Doc. B. Kodatis. Mat. a. V ir VII s. mat.

Ketvirtadienis

- 9–11 Diferencialinis ir integralinis skaič. e.o. prof. Z. Žemaitis. Chem. a. I s. mat. ir fiz.
- 9–11 Diferencialinės lygtys. Doc. P. Katilius. Mat. a. III ir V s. mat. ir fiz.
- 11–12 Diferencialinės lygtys, prat. Doc. P. Katilius. Mat. a. III ir V s. mat. ir fiz.
- 11–13 Astronomijos įvadas. Doc. B. Kodatis. Fiz. a. I s. mat.
- 12–14 Funkcijų teorija (elips. funkc.). e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 12–16 Eksperimentinė fizika, praktikos darbai. Doc. A. Žvironas. Fiz. lab. I s. mat. ir fiz.
- 13–15 Aukšt. matem. elementai. Privat. doc. O. Stanaitis. Fiz. a. I s. chem. ir farmac.
- 17–19 Dangaus mechanika, prat. Doc. B. Kodatis. Mat. lab. I s. mat.

Penktadienis

- 9–11 Dangaus mechanika. Doc. B. Kodatis. Mat. a. V ir VII s. mat.
- 11–13 Eksperimentinė fizika. Doc. A. Žvironas. Fiz. a. I s. mat., fiz. ir chem.
- 11–13 Analizinė mechanika. e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.

- 13–14 Analizinė mechanika, prat. e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.
 13–15 Diferencialinis ir integralinis skaič. e.o. prof. Z. Žemaitis. Fiz. a. I s. mat. ir fiz.
 14–16 Matematikos seminaras. e.o. prof. V. Biržiška. Mat. a. V ir VII s. mat.

Šeštadienis

- 10–12 Marksizmas leninizmas. Doc. E. Meškauskas. Didž. a.
 17–19 Marksizmas leninizmas, seminaras (lietuvių k.). Doc. E. Meškauskas. VIII s. chem.
 19–21 Rusų kalba (pradedantiesiems). Dėst. L. Sokolovaitė. Chem. a.

Išrašas iš MGF 1941 m. (1940/41 m.m.) pavasario semestro paskaitų tvarkaraščio [11]:

Pirmadienis

- 9–10 Diferencialinis ir integralinis skaič. Prof. Z. Žemaitis. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 10–12 Diferencialinis ir integralinis skaič., prat. Prof. Z. Žemaitis. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 10–12 Pedagogika, prat. Doc. J. Laužikas
 11–13 Aukšt. matem. elementai. Doc. dr. O. Stanaitis. Biol. a. II s. chem. ir farmac.
 12–14 Analizinė geometrija. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 14–15 Analizinė geometrija, prat. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 17–20 Eksperimentinė fizika. I, praktikos darbai. Doc. dr. A. Puodžiukynas. Fiz. lab. II s. mat.

Antradienis

- 9–11 Diferencialinės lygtys. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. IV ir VI s. mat. ir fiz.
 11–12 Diferencialinės lygtys, prat. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. IV ir VI s. mat. ir fiz.
 12–14 Analizinė mechanika. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 13–14 Aukšt. matem. elementai, pratybos. Doc. dr. O. Stanaitis. Biol. a. II s. chem. ir farmac.
 14–15 Aukšt. matem. elementai. Doc. dr. O. Stanaitis. Biol. a. II s. chem. ir farmac.
 16–18 Matematikos seminaras. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 18–20 Marksizmas leninizmas (rusų k.). Prof. A. Kuznecovas. Chem. a. VIII s.
 18–20 Marksizmas leninizmas (lietuvių k.). Doc. E. Meškauskas. Didž. a.
 18–21 Astronomijos įvadas, prat. Prof. B. Kodatis. Astron. obs. II s. mat. ir fiz.

Trečiadienis

- 9–11 Eksperimentinė fizika. Prof. dr. A. Žvironas. Fiz. a. II s. mat., fiz. ir chem.
 10–11 Tikimybių teorija. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 11–12 Tikimybių teorija, prat. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 12–14 Analizinė geometrija. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 15–17 Marksizmas leninizmas, seminaras. Doc. E. Meškauskas. VIII s. mat., fiz. ir biol.
 18–22 Sferinė astronomija, praktikos darbai. Prof. B. Kodatis. Astr. obs. VI ir VIII s. mat.

Ketvirtadienis

- 9–11 Diferencialinis ir integralinis skaič. Prof. Z. Žemaitis. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 11–13 Diferencialinės lygtys. Prof. dr. P. Katilius. Mat. a. IV ir VI s. mat. ir fiz.
 12–14 Astronomijos įvadas. Prof. B. Kodatis. Biol. a. II s. mat. ir fiz.
 12–14 Pedagogika. Doc. J. Laužikas
 13–15 Analizinė mechanika. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 18–22 Sferinė astronomija, praktikos darbai. Prof. B. Kodatis. Astr. obs. VI ir VIII s. mat.

Penktadienis

- 9–11 Matematikos metodika. Prof. Z. Žemaitis. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 9–11 Sferinė astronomija. Prof. B. Kodatis. Biol. a. IV s. mat.
 11–13 Tikimybių teorija. Prof. V. Biržiška. Mat. a. VI ir VIII s. mat.
 11–13 Eksperimentinė fizika. I. Prof. dr. A. Žvironas. Fiz. a. II s. mat., fiz. ir chem.
 13–15 Diferencialinis ir integralinis skaič. Prof. Z. Žemaitis. Mat. a. II s. mat. ir fiz.
 14–16 Aukšt. matem. elementai. Doc. dr. O. Stanaitis. Biol. a. II s. chem. ir farmac.
 18–19 Pedagogika. Doc. J. Laužikas
 19–21 Marksizmas leninizmas. Doc. E. Meškauskas. Didž. a. II, IV ir VI s.
 19–21 Marksizmas leninizmas (rusų k.). Prof. A. Kuznecovas. Chem. a. II, IV ir VI s.

Šeštadienis

- 10–12 Rusų kalba (pradedantiems). Dėst. L. Sokolovaitė. Chem. a.

Tvarkaraščių pavyzdžiuose matome, kad paskaitoms ir pratyboms būdavo jungiamos skirtingos specialybės bei skirtingi semestrai.

1941 m. birželio 22 d. prasidėjo rusų-vokiečių karas – vokiečių okupacija. Šiaip taip veikė lietuviškoji savivalda. Kultūros bei švietimo reikalams vadovavo generalinis tarėjas dr. Pranas Germantas-Meškauskas. Jis buvo gerai užsimaskavęs žemaitis-patriotas. Jis stengėsi įtikti vokiečiams ir visomis išgalėmis ginti Lietuvos interesus.

Pradžioje vokiečių režimas švaistėsi laimėjimais frontuose ir užsiiminėjo žydų naikinimu ir kitomis niekšybėmis. Štai 1943 metais pralaimėtas Stalingrado mūšis, Rytų frontas pamažu slenka į Vakarus. Vermachtui ir užnugariui reikia vis daugiau kareivių ir darbo jėgos, o lietuviai lieka nesukalbami. Keršydami Lietuvai už nesėkmes organizuojant provokiškus karinius junginius, vokiečiai uždaro Lietuvos aukštąsias mokyklas. 46 žymius Lietuvos mokslo ir kultūros veikėjus, kartu ir dr. P. Germantą uždarė į Štuthofą mirties stovykloje. Padėtis frontuose toliau blogėja. Vokiečiai 1943 m. kovo 17 d., uždarę Vilniaus universitetą, toleruoja jo visiems žinomą slaptą veikimą.

Karo ir žudynių pasėkoje labai sumažėjo studentų skaičius. Įvyko kai kurie poslinkiai Vilniaus universiteto struktūroje.

Humanitarinių mokslų, Teisės mokslų ir Ekonomikos mokslų fakultetai lieka nepakitę, o iš MGF atsiskyrė Medicinos fakultetas su Farmacijos skyriumi ir Miškų fakultetas.

MGF 1942/43 m. m. buvo keturios matematinės katedros: Matematinės analizės – vedėjas o. prof. V. Biržiška, Geometrijos katedra – vedėjas e.o. prof. dr. P. Katilius – MGF dekanas, Algebros ir skaičių teorijos katedra – vedėjas o. prof. Z. Žemaitis, Astronomijos katedra – vedėjas e.o. prof. B. Kodatis.

Paskaitų „tinklelis“ ir dėstytojų sudėtis beveik nekito.

MGF Matematikos skyriuje (dirbė) dėstytojai ir jų dėstomi dalykai 1940/41 m.m., 1941/42 m.m. ir 1942/43 m.m.: o. prof. Viktoras Biržiška – analizinė mechanika, funkcijų teorija, skaičių teorija, pask. ir prat. mat. ir Matematikos seminaras, mat.; **e.o. prof. dr. Povilas Brazdžiūnas** – eksperimentinė fizika I ir II, bendroji fizika, pask. ir prat. mat. ir fiz.; **e.o. prof. dr. Petras Katilius** – analizinė geometrija, diferencialinės lygtys, pask. ir prat. mat. ir fiz., diferencialinė geometrija, pask. ir prat. mat.; **e.o. prof. Bernardas Kodatis** – astronomijos įvadas, pask. ir prat. mat. ir fiz., dangaus mechanika; sferinė astronomija, pask. ir prat. mat.; **doc. dr. Otonas Edmundas Stanaitis** – aukšt. matem. elementai, pask. ir prat. chem. ir farmac., variacinis

skaičiavimas, integralinės lygtys, apibrėžtiniai integralai, pask. ir prat. mat.; **e.o. prof. dr. Antanas Puodžiukynas** – eksperimentinė fizika I ir II, pask. ir prat. mat. ir fiz.; **o. prof. Zigmas Žemaitis** – diferencialinis ir integralinis skaič. pask. ir prat. mat. ir fiz., matematikos metodika, pask. ir prat. mat.; aukštoji algebra, pask. ir prat. mat. ir fiz.; matematikos istorija, pask. ir matematikos seminaras, mat.; **Vyr. dėst. dr. Gerardas Žilinskas** – diferencialinis ir integralinis skaič., prat. mat. ir fiz.; apibrėžtiniai integralai, pask. ir prat. mat.; matematinės analizės pagrindai, pask. ir prat. mišk.; **e.o. prof. dr. Antanas Žvironas** – eksperimentinė fizika I ir II, pask. ir prat. mat. ir fiz.; bendroji fizika, pask. ir prat. mat., fiz. ir chem.; **doc. dr. Jonas Laužikas** – pedagogika, mat., fiz. ir kt.; **doc. Eugenijus Meškauskas** – marksizmas leninizmas, mat., fiz. ir kt., **prof. Aleksandras Kuznecovas** – marksizmas leninizmas, mat., fiz. ir kt.

Šitame sąrašė dėstytojų moksliniai vardai rašyti 1942/43 m.m. (įvairavo prof., e.o. ir o. profesorius titulų vartojimas). Ordinariniai profesoriai Zigmas Žemaitis ir Viktoras Biržiška buvo kviečiami į Universiteto valdymo organų darbą.

Pateikiame MGF bendradarbių, kurių nėra paskaitų ir pratybų tvarkaraščiuose, sąrašą:

vyr. dėst. Ruvinas Lakovskis – nužudytas 1941 m. Paneriuose,
vyr. asist. Česlovas Masaitis – Astronomijos katedra,
jaun. asist. Vytautas Paulauskas – Geometrijos katedra,
jaun. asist. Romualdas Zalubas – Astronomijos katedra.

Šis tas apie MGF studentus, įtrauktus į Vilniaus universiteto studentų knygą 1940–1944 metais [14]: 2 pav. pateikiame vieno imatrikuliacijos knygos lapo kopiją.

Joje randame Didžiulytę Tatijaną (Nr. 1064), kuri Universitetą baigė 1943.XII.18 ir Kubilių Joną (Nr. 1071), kuris Universitetą baigė 1946.XII.30.

Vilniaus universiteto MGF imatrikuliacijos 1940–1944 m. *Matematikos* skyriaus ir *Fizikos* skyriaus skaičiai pavaizduoti 1 lentelėje.

Mums pavyko nustatyti, kad 1940–1943 m. MGF matematikos ir fizikos studijas baigė:

Pranas Žemaitis – 1940 m., Henrikas Jonaitis – 1941 m., Marijona Noreikaitė – 1943 m., Barbora Petraitytė – 1943 m., Juozas Šinkūnas – 1943 m., Alfonsas Misiūnas-Misiukas – 1943 m.

Pastebėkime, kad vokiečių okupacijos metų studijų diplomai sovietmečiu buvo nepripažįstami, todėl (išduodant diplomus) teko studijų rezultatus perdokumentuoti?!

1 lentelė

	<i>Matematikos sk.</i>	<i>Fizikos sk.</i>
1940 m. rugsėjo 28 d.– gruodžio 20 d.	117	69
1941 m. vasario–kovo, rugsėjo–gruodžio mėn.	5	12
1942 m. sausio–gegužės, rugsėjo–gruodžio mėn.	5	10
1943 m. į Matematikos ir Fizikos skyrius ir 1944 m. (iki liepos mėn.) įrašų nėra	–	–
Iš viso:	127	91

Imatrikuliacijos Nr.	S T U D E N T O		SPECIALYBĖ		STUDIJŲ PRADŽIA			Parašas
	Pavardė	Vardas	Fakultetas	Skyrius	Metai	Mėnuo	Diena	
1045	Viliūnis	Jonas	Teisias	Teisias	1940	II	29	
1046	Gorfmelis	Juozapas	Teisias	Teisias	1940	I	23	J. Gorfmelis
1047	Gabriėloras	Eljozjus	Teisias	Ekonomikas	1940	III	9	E. Gabriėloras
1048	Krištaponis	Tranas	Teisias	Ekonomikas	1940	III	1	Krištaponis
1049	Keimeris	Andreasas	Teisias	Ekonomikas	1940	II	5	E. Keimeris
1050	Koslauškas	Juozas	Socijas	Teisias	1940	III	7	Koslauškas
1051	Blynaite	Erastina Virginija	Teisias	Teisias	1940	III	1	Blynaite
1052	Tranauškas	Augustas Marijus	Human. mok.	Filologijos	1940	III	7	Augustas Marijus Tranauškas
1053	Baltamaitis	Kazys	Human. mok.	Filologijos	1940	IV	10	Kazys V. Baltamaitis
1054	Alexiėnaite	Salomėja	Human. mok.	Filologijos	1940	II	14	Salomėja Alexiėnaite
1055	Polosovas	Aleksandras	Teisias	Ekonomikas	1940	II	8	
1056	Stiklorius	Jurgis	Hum. mok.	Filologijos	1940	IV	10	Jurgis Stiklorius
1057	Rudminas	Vytautas Enrikas	Teisias	Ekonomijos	1940	IV	11	Rudminas
1058	Munver	Finčas	Human. mok.	Itolijos	1940	I	30	Munver
1059	Janulis	Kęstutis	Human. mok.	Filologijos	1940	III	5	Janulis
1060	Leišel	Benejonas	Human. mok.	Filologijos	1940	II	9	Leišel
1061	Dauodaravičius	Kazys	Teisias	Teisias				D. Dauodaravičius
1062	Andrėjanikas Pranas	Pranas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Andrėjanikas Pranas
1063	Brokskis	Arkadijusas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Brokskis
1064	Bidiėnlytė	Tatijana	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Bidiėnlytė
1065	Kobekis	Jurgis	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Kobekis
1066	Butėnas	Juozas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Butėnas
1067	Buiko	Vasėloras	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Buiko
1068	Munveras	Getelis	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	G. Munveras
1069	Aukštėnolis	Alėksėloras	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	M. Aukštėnolis
1070	Šinkėvičius	Kęstutis Marijus	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Šinkėvičius
1071	Kubičius	Jonas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Kubičius
1072	Labrovėnis	Benjaminas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	B. Labrovėnis
1073	Stoma	Leonas	Mat. gamt.	Matematikos	1940	IX	28	Stoma

2 pav. Imatrikuliacijos knygos vieno lapo kopija.

Mes radome, kad į imatrikuliacijos knygą įrašytų matematikos ir fizikos studijas po 1944 m. baigė 11 asmenų [15]. Apskritai, pateiktoji 1 lentelė byloja žudynių, tremčių bei karų pasekmes.

Apie Vilniaus universitetą 1940–1944 m. ir žymų jo rektorių prof. Mykolą Biržišką rašoma knygose [16, 17, 18, 19] ir kt.

Literatūra

1. M. Biržiška, *Vilniaus Golgota*, 2-asis fotogr. leid., Mintis, Vilnius (1992).
2. Lietuvos Respublikos Ministrų Pirmininkai (1918–1940), Alma littera, Vilnius (1997).
3. LTSR, CVA, F. 631, ap. 12, b. 696, l. 76–77.

4. LTSR, CVA, F. 391, ap. 4, b. 1486, l. 3.
5. VUB, F. 98-VU, b. 14, l. 1.
6. LTSR, CVA, F. 631, ap. 23, b. 1, l. 96.
7. LTSR, CVA, F. 391, ap. 6, b. 45, l. 13.
8. VUB, F. 98-VU, b. 52, l. 1.
9. A. Bendžius, *Vilniaus universiteto istorija 1803–1940*.
10. Vilniaus universiteto 1940 m. pavasario semestro paskaitų tvarkaraščiai ir taisyklės, kn.: *Vilniaus universiteto administracijos leidinys*, nr. 1, Vilnius (1940), 41 p.
11. *LTSR Vilniaus universiteto 1940/41 mokslo metų tvarkaraščiai*, Spindulys, Vilnius (1941).
12. *Vilniaus universiteto 1941/42 mokslo metų tvarkaraščiai*, Švyturys, Vilnius (1942).
13. *Vilniaus universiteto 1942/43 mokslo metų pavasario semestro paskaitų tvarkaraščiai*, Švyturys, Vilnius (1943). (VUB)
14. *Vilniaus universiteto studentų knyga. 1940–1950 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, F.98-VU3, p. 39–235.
15. H. Jasiūnas, V. Verikaitė, *60 laidų. Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto absolventai* (rengiama spaudai).
16. M. Biržiška, *Senasis Vilniaus universitetas*, Nida, Londonas (1955).
17. Mykolas Biržiška, kn.: V. Germanas (red.), *Mūsų Vytis*, nr. 4 (liepa–rugpjūtis), Čikaga (1963), p. 105–146.
18. V.B. Pšibilskis, *Mykolas Biržiška ir Vilniaus universitetas: veiklos studija ir atsiminimų publikacija*, Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius (2005).
19. *Lietuvos universitetas 1579–1803–1922*, P. Čepėnas (red.), Lietuvių profesorių draugija Amerikoje, Čikaga (1972).

SUMMARY

H. Jasiūnas, V. Verikaitė. Mathematics studies at the faculty of nature and mathematics of Vilnius university 1940–1944

Reorganization of the Polish Vilnius University of Steponas Batoras into Lithuanian Vilnius University in 1940 and the Faculty of Mathematics and Natural Sciences in 1940–1944.

Keywords: The Lithuanian Vilnius University, Faculty of Mathematics and Natural Sciences.